

OPBOUW

WEEKBLAD TOT OPBOUW VAN HET GEREFORMEERDE LEVEN

uitgave van de gereformeerde persvereniging opbouw

J. Horsman, Dordrecht

Gij zult de Here, uw God, liefhebben... met hart en ziel (3)

Het woord dat in de Bijbel gekozen wordt om het belangrijkste van onze verhouding tot God aan te duiden is: *liefhebben*.

God liefhebben daarmee is het diepste benoemd. Dat liefhebben is niet alleen maar emotie – dat is echt liefhebben nooit. We moeten ons verstand gebruiken bij het liefhebben. Dat liefhebben is ook niet vrijblijvend – we moeten inzetbaar zijn met geheel onze kracht.

Maar we moeten God ook liefhebben (moeten liefhebben... dat is ook iets om lang over na te denken) met hart en ziel. We zullen er wel niet ver naast zijn als we aannemen dat het dan gaat om onze emoties, om ons innerlijk. Eigenlijk is dat het specifieke terrein waar een woord als liefhebben hoort. Niet alleen met ons hart, ook met verstand, met kracht, maar het hart is toch het eerste waaraan je denkt bij liefde.

Dat moeten we niet wegrekenen. Liefde moet komen uit het hart. Dan moet daar ook iets gebeuren. Dat moeten we ook iets in ons hart ervaren. 'Bevinding' noemden de vaders dat en soms gingen ze met dat woord zulke rare kanten op dat dat woord voor ons besmet is. Ervaring, gevoelens, ze zijn bij ons verdacht geworden. Ik denk niet dat we zonder kunnen zonder te verdorren. Het kribbige „liefde is geen lievigheid” kan ik zelden goed wisselen.

Geheimenis

Wat er zich tussen God en de mens afspeelt in het emotionele vlak heeft iets van een geheimenis. Het is niet iets geheimzinnigs, maar er zijn dingen in, die we niet van elkaar weten en niet hoeven te weten. We moeten het geheimenis in elkaar ook respecteren. Iemand kan zeer gesloten zijn en toch een diepe band met God hebben. Elkaar daarin oordelen hoort tot de meest riskante zaken. Als je zelf als

'ondiep' wordt veroordeeld kan dat bijzonder grievend zijn en dat moet ons voorzichtig maken.

Liefhebben

Waarom zou de Here dat wonderlijk tere woord gekozen hebben en niet in de eerste plaats: dienen, trouw, plichtsbetrachting of iets dergelijks. Die laatste dingen zijn ook belangrijk maar ze moeten gemotiveerd worden vanuit de liefde. Liefde is meer dan plichtsbetrachting. Ouders kunnen hun kinderen voorbeeldig opvoeden maar als er geen liefde is, geen affectieve relatie, dan verkillen en verkommeren kinderen.

Als er wel liefde is, kunnen de ouders veel fouten maken die wel weer zo ongeveer terecht komen.

Een affectieve relatie met de Here. De inhoud ervan is een geheimenis, het bestaan ervan levensvoorwaarde. De Bijbel is een boek vol emoties. Om tranen in je ogen te krijgen, om je tranen herkend te weten.

Ook een boek om vlinders in je buik te krijgen van diepe vreugde. De vreugde des Heren. Ik ken geen emotie die dieper is.

Als de liefde wegvalt dan dooft het vuur en het licht. Dan blijft er een koud en donker bastion van onwrikbare leerstellingen en verplichtingen over waarin de ziel huivert.

Drieluik

Liefde heeft alles met emoties te

Inhoud

- 249 Ds J. Horsman,
Gij zult de Here, uw God, liefhebben... met hart en ziel (3)
- 250 Drs H. de Jong,
Rondom woord en kerk (5)
- 251 Ds G. van den Brink,
Pastorale Notities
- 252 Ds J. Stuij,
Goed nieuws voor de catechisaties
- 253 D. W. L. Milo,
Kinderen der eenzame
- 254 Prof. D. Holwerda,
Enkele opmerkingen over het begrip „heerlijkheid” in het Nieuwe Testament (2)
- 255 T. Hoekstra,
Nieuwe boeken

maken, maar gaat daar niet in op. We moeten niet afhankelijk zijn van onze gevoelens en zeker niet afhankelijk van de 'kick' van een emotioneel gebeuren. Soms sporen onze gevoelens niet met onze overtuiging. Dat kan het verstand het hart vermanen. Het gevaar in evangelische kringen kan zijn dat men alles aan de emoties hangt en de emoties te weinig bevraagt. Liefhebben met verstand. Als ik niet meer mag bevragen wat er gebeurt, maar alleen onder druk gezet wordt om te „doen als zij”, dan voel ik mij pijnlijk in mijn intrigiteit aangetast.

Aan de andere kant is de waarachtige wil tot overgave en toewijding en lofprijzing iets wat mij in deze kringen aantrekt. Een te zoet liedje neem ik dan maar voor zoete koek.

Hart, verstand en kracht. Het is een drieslag zoals wortels, stam en kruin – een boom kan geen van drieën missen.

Verstand, hart en kracht. Het is als een drieluik. Bij elkaar is het pas het hele verhaal.

Maar als je gezond bent zit het hart in het midden.

Rondom woord en kerk (5)

(Antwoord aan ds J. M. Mudde)

Bestaansbezieling

Eigenlijk zijn er in het artikel van ds J. M. Mudde geen punten aan te wijzen waarop ik volstrekt met hem van mening verschil. Mogelijk gaan we nog het verst uiteen in de waardering van elkaars bijdrage. Zijn bezwaren tegen mij zijn aanzienlijk groter dan de mijne tegen hem. Dat maakt het voor een echte discussie niet gemakkelijk. Raak je elkaar wel heus, is dan de vraag. Of, daar aan voorafgaand nog: begrijpen we elkaar wel goed?

Ik heb het gevoel dat ik met mijn verhaal begin waar ds Mudde ophoudt. Alles wat hij schrijft ligt aan mijn betoog als een vooronderstelling ten grondslag. Wat hij zegt over het verbondskarakter van de gemeente heeft mijn hartelijke instemming. Ook dat hij uitkomt bij een bestaansnoodzaak van onze kerken ben ik met hem eens. Ik zou ook niet weten waar ik anders heen moest, gegeven de kerkelijke traditie waarin ik ben opgegroeid.

Maar hier aangekomen begin ik te vragen. Is aan die bestaansnoodzaak wel voldoende bezieling te ontleen? 'Hier sta ik, ik kan niet anders' is een bij uitstek *profetische* stellingname. Goed, maar nu heb ik ervoor gepleit dat we naast dat profetische iets zouden kunnen hebben aan het model van de nazireeër. Naast, niet in plaats van. Daarbij is mijn gedachte niet zozeer gericht op *bestaansrecht* of *bestaansnoodzaak* maar (veel dichter bij) op *bestaansbezieling*. Hoe krijg ik onze Nederlands Gereformeerde mensen warm voor hun kerkelijk leven? Het inzien van een bestaansnoodzaak is daarvoor niet genoeg. Het is te negatief en te defensief. Er spat geen vreugde vanaf.

Van de nood een deugd maken

Ds Mudde vraagt zich af of ik in mijn causerie voor Opbouw niet bezig ben geweest van de nood een deugd te maken. Hij bedoelt dat als een kritiek, maar daar is geen rede toe. Dit is inderdaad wat ik probeer: van de nood een deugd maken, ofwel: van onze bestaansnood een bestaansvreugde maken. Wat is onze bestaansnood? Dat we door de verschillende kerkscheuringen zo langzamerhand bij een wat geamputeerd kerkbestaan terechtgekomen

zijn. Daar heb ik iets aan willen doen met mijn introductie van de nazireeërsfiguur. En laten we het zuiver stellen: Niet mijn inbreng van de nazireeër-gedachte leidt tot die amputatie (zoals ds Mudde vreest) maar gegeven die geamputeerdheid probeer ik daar met behulp van de nazireeër-idee munt uit te slaan. Dat wij een schamele kerkvorm hebben berust werkelijk niet op onze keuze. Dat is ons overkomen. Tegen onze wil. Ik zie ook niet hoe wij het hadden kunnen vermijden. Alleen, dit eenmaal zo zijnde, moeten we elkaar dan niet warm maken voor de mogelijkheden die daarin meekomen? Kansen die we anders niet zouden krijgen? Om namelijk *als kerk* meer inhoudelijk dan formeel te zijn? Als we daar blind en doof voor zijn, blijven we dan niet wat huilerig hangen in die bestaansnoodzaak? Dat laatste zeg ik natuurlijk niet persoonlijk tegen ds Mudde, maar meer algemeen gezien lijkt het me toch geen denkbeeldig gevaar.

Het gaat me om het terugwinnen van een stukje *kerkelijke* vreugde. Niet voor niets had ik het in die derde stelling van mijn verhaal over het *getroost* op ons nemen van onze schamele kerkvorm om zodoende een *blij* aksent te kunnen leggen op het ene nodige. Ik geef toe dat je zulke stemmingsbegrippen als 'troost' en 'vreugde' niet vaak in stellingen tegenkomt. Die hebben immers meestentijds iets kils. Geen wonder daarom dat de kleine stemmetjes van deze gevoelswoorden in het gedruis van de discussie gemakkelijk verloren gaan. Daarom breng ik ze nog maar eens naar voren. Ze waren echt niet als franje bedoeld, ik wilde er het gevoelige punt van onze kerkelijke vreugde mee aan de orde stellen. Let wel, onze *kerkelijke* vreugde. Ik zie in onze kerken wel *christelijke* vreugde. Ik zie ook dat deze christelijke vreugde voor kerkelijke vreugde wordt gehouden. Toch zal kerkelijke vreugde alleen dan houdbaar zijn als we niet om onze kerkelijke problematiek heenlopen. Anders verdringen wij het kerkelijke met het christelijke en doen we daarin dan toch weer alsof we de enige *christelijke kerk* zijn. Het kerkelijke heeft recht op afzonderlijke aandacht en doordenking. In de psalmen kom je een zich verlustigen in de Here tegen en een zich verheugen over Jeruzalem.

Tot onze grote spijt moet ds H. Smit wegens het ondergaan van een noodzakelijke medische behandeling ervan afzien het laatste artikel van deze reeks te schrijven, zoals we met hem overeengekomen waren.

Nu moeten we zijn bezonken en diepzinnige oordeel over dit gesprek missen. Een voordeel van deze tegenspoed is dat we nu een nog opener einde aan de discussie kunnen laten dan we al van plan waren. Overigens wensen we onze oud-redakteur en gewaardeerde medewerker van ons blad van harte een goede gezondheid toe.

De redactie

De lampen brandende houden

Van dat Jeruzalem beslaan onze kerken maar een klein hoekje. Het geheel, zeg maar 'Groot-Jeruzalem', is de verbondsgemeente of het verbondsvolk. Het verbondskarakter hebben onze kerken dus met de andere kerken gemeenschappelijk. Dat verbondskarakter vraagt om eigen aandacht en zorg. Daarover heb ik het in mijn causerie niet gehad. Niet of bijna niet, want ik heb wel gepleit voor een goede christelijke opvoeding die onze kerk aan haar jeugd moet geven. Maar hoofdzakelijk had ik het toch over dat kleine kavelletje waar Jeruzalem Nederlands Gereformeerd is. Wat hebben wij te bieden? Ogenscheinlijk niet veel, zeker voor onze opgroeiende kinderen niet. Vaak zijn onze kleine gemeentes van een zeer onregelmatige leeftijdsopbouw. Veel jongens en meisjes groeien daardoor in een betrekkelijke eenzaamheid op. Ik heb daarover geen getallen beschikbaar, maar ik denk dat het de betreffende jongelui goed doet dat dit zo eens genoemd wordt. Er is intussen weinig tegen te doen. Is het een wonder dat er zijn die dat niet aan kunnen? Zij zoeken het elders. Maar omdat wij klein zijn, komt dat hard aan. En zo is de kans groot dat ze al weggaande ook nog onze verontwaardiging mee moeten torsen – een garantie voor jarenlange frustratie.

Nu breek ik er een lans voor dat we in zulke gevallen (en ook andere zijn denkbaar), als de verloren zoon is weggetrokken, met de dichter Geerten Gossaert zeggen: „Laat immer meer de lampen branden, de poort geopend, de slotbrug neer.”. Bijna blijde beveelt de verlaten moeder dit aan de maagden,

volgens het gedicht, in plaats van over haar jongen vervloekingen uit te storten. Bijna blijde? Niet om het vertrek, natuurlijk, we zijn niet ziek, maar vanwege een onuitblusbaar enthousiasme. Weggaande jongelui die bij ons op mildheid stuiten, omdat we een bezieling hebben en in die bezieling een onkwetsbaarheid en een niet te dempen kerkelijke vreugde, die geven wij iets zeer waardevols mee. Wat helpt het, hun een bestaansrecht voor te houden? Ze zijn nog te jong om dat te beamen. Daar is rijpheid voor nodig. Maar als ze zien dat wij met het weinige dat we uiterlijk gesproken overgehouden hebben, woekeren als met een talent, dat we dat brood om zo te zeggen vermenigvuldigen en die gestalte-armoede van ons aangrijpen om des te meer tot het eigenlijke te komen,ach, die indruk gun ik onze vertrekkende kinderen zo. Ds Mudde schrijft: „Ds De Jong lijkt aan het kind bijna een wat ondergeschikte plaats te geven”. Laat ik nu met mijn verhaal vooral aan het kind gedacht hebben! Niet alleen aan het weggaande kind, maar ook aan het blijvende, voor wie die bezieling van de ouden toch ook mooi meegenomen is, om het wat vlakjes te zeggen.

Doortrekkers

Laat ik nog eens iets noemen. Om de bestaansnoodzaak van onze kerken te zien is het nodig dat we historisch denken. Nu heb ik niets tegen dat historisch denken, maar ik konstateer dat de meeste mensen daar weinig bedreven in zijn. Zeker als het over kerklidmaatschap gaat. Ds Mudde is dat trouwens met me eens. Ik denk nu konkreet aan verschillende mensen, meest jongelui, die een tijdje bij ons lid zijn geweest. Lid of half-lid, het waren in ieder geval doortrekkers. Op een keertje waren ze aan komen spoelen, meegenomen door een kennis bijvoorbeeld. Later kwamen ze ook eigener beweging. Ze vonden het fijn onder het Woord, maar keken verder nogal vreemd tegen ons aan. Nederlands Gereformeerd, wat is dat helemaal? Bij het zingen van de psalmen konden ze geen noot voor de andere krijgen. Totdat ze een meer liturgische (en ook modernistische!) dienst meemaakten in een van de andere kerken in de stad en weg waren ze. „Ja, maar zie je het verschil in prediking dan niet?” „Hoe bedoelt u, dominé?” Nee, ze zagen het niet. Nu denk ik dat ze het te eniger tijd toch wel zullen ontdekken. Daar is tijdsafstand voor nodig en die komt met de jaren. Ze zullen zich het Woord dat ze gehoord hebben herinneren. Op de duur zullen wij hun dus nog tot grote zegen zijn, daar ben ik van overtuigd. Maar dat zal zich aan onze waarneming onttrekken. Dat komt dan de Here Jezus ten goede en niet de Nederlands Gereformeerde kerken.

Wat doet het er toe? Als Hij maar groeit dan mogen wij wel minder worden. En trouwens, minder worden, – hebben wij intussen niet iets erg moois mogen doen? Voor Hem? En voor hen? Maar ik ben het met ds Mudde helemaal eens: ons bestaansrecht daarop *gronden*, nee, natuurlijk niet. Het gaat meer om een bestaansbezieling of -vulling. Dat je het volhoudt bij wat toch telkens weer een teleurstelling is.

Geen gelukkige greep?

Ds Mudde vindt mijn inbreng van het nazireaat als model om je als kerk op te oriënteren niet zo'n gelukkige greep. Hij brengt er drie bezwaren tegenin. In de eerste plaats, zegt hij, berust het nazireaat op een vrijwillige keuze van ons, terwijl ons kerklidmaatschap berust op Gods genadige verkiezing. Akkoord, maar je kunt Gods keus voor jou toch

bevestigen door jouw keus voor Hem? „Kiest dan heden wie gij dienen zult”, zegt Jozua tegen Israël (Joz. 24 : 15). Maar dit hoofdstuk begint met een herinnering aan de goddelijke uitverkiezing: „.....Ik nam uw vader Abraham van de overzijde der Rivier.....” (vs 3). Het is waar dat na Gods keus onze keus niet echt vrij is, maar ze behoeft er niet minder hartelijk om te zijn.

In de tweede plaats acht ds Mudde het nazireaat te zeer een individuele zaak dan dat je het aan de kerk die een gemeenschap is ten voorbeeld zou kunnen stellen. In strikte zin is deze bewering voor bestrijding vatbaar, zie Hand. 21 : 23 e.v. waar sprake is van een groep mensen die zich onder de nazireeër-gelofte stelt. Toch heb ik nog een mooier voorbeeld van een meer kollektief nazireaat gevonden, en wel in Neh. 11 : 2. Het gaat daar over de be-

G. van den Brink, Veenendaal

Pastorale Notities

Een schandalige film

Ik moet ditmaal het heilige papier van Opbouw bevuilden met een verslag van de film „De laatste verzoeking van Christus”. Ik vind dat in het jongste nummer van het Amerikaanse Magazine Time. Het felle verwijt van de maker van de film is: „Jullie hebben kritiek zonder mijn film gezien te hebben. „Hij voegt er aan toe: „deze film is mijn manier om dicht bij God te komen”. Het TV-journaal toonde lange rijen wachtenden voor de bioscopen in de USA. De vrees kwam bij me op dat men ook bij ons uitmotieven van „eerlijkheid” de film zou willen zien. Voor wie in deze richting zou denken volgt hier een bloemlezing uit het verhaal van Time.

– Jezus begint zijn eerste preek met: „Ummm, eh..., sorry mensen...”

– Op de avond van zijn kruisiging is Jezus zo in de war dat Hij niet weet wat Hij moet prediken:

liefde tot de Romeinen of moord op hen.

– Judas is een held: de sterkste en trouwste van alle apostelen. Jezus haalt hem over om hem te verraden en zo Gods plan te realiseren. Jezus is nl. op de gedachte gekomen dat Hij de Messias is en door zijn offer Israël moet verlossen.

– Aan het kruis hallucineert Jezus: in zijn fantasie heeft Hij sex (zichtbaar op het doek) met Maria Magdalena, zijn eerste vrouw.

– In een volgende hallucinatie trouwt Hij Maria de zuster van Lazarus, maar hoereert met Martha, de andere zuster.

– In zijn angst roept Jezus uit: „Ik ben een leugenaar, Ik ben een hypocriet, Ik ben bang voor alles... Lucifer is in me...”

– Tijdens één van zijn hallucinaties gaat Jezus in discussie met zijn latere apostel Paulus. Paulus is een hypocriet en een leugenaar. Hij beweert dat Jezus is gestorven en daarna is opgestaan van de doden.

Jezus ontkent dat heftig. Paulus antwoord cynisch: „De feiten zijn niet belangrijk, als de mensen maar wat te geloven hebben!”

– In zijn onderwijs is Jezus pantheïst. Op een gegeven moment raapt hij stenen van de grond en wat vuil. Dan zegt Hij: „Dit is mijn lichaam ook.

– In de eerste versie van de tekst (later geschrapt) zegt Hij tegen Maria Magdalena: God slaapt tussen je benen. Ik stop ermee.

Time vertelt dat verschillende theologen de film best goed vonden en „theologisch gezond”: hij leert ons Jezus kennen in zijn menselijkheid. Wat mij betreft wil ik horen tot de duizenden die zich als dat moet graag laten uitschelden voor „opgewonden hysterici”, als maar duidelijk wordt dat wij tegen de vertoning van deze godslasterlijke troep zo fel mogelijk protesteren.

„Hoe lang nog zal de tegenstander honen, o God?” Ps. 74 : 10.

Om deze film te beoordelen hoef ik geen millimeter celluloid meer te zien.

Ik hoop dat onze jongelui er ook zo over denken.

woning van de stad Jeruzalem in de tijd van de wederopbouw na de ballingschap. Het gaan wonen in de van puin vervulde stad werd duidelijk als een korvé aangevoeld. „De oversten van het volk gingen te Jeruzalem wonen, maar het overige volk wierp het lot om één op de tien aan te wijzen in Jeruzalem de heilige stad te gaan wonen en negen tienden in de overige steden” (vs 1). Dan volgt: „Het volk nu prees al de mannen die vrijwillig in Jeruzalem gingen wonen”. Inderdaad was dat prijzenswaardig, ook al hierom dat deze gestellige aanstekelijk zal hebben gewerkt op de rest. En zo werd dus de gemeente van Israël in die dagen aangevoerd, in ieder geval aangevuurd, door een soort nazireaat, want het gaan wonen in die onttakelde stad mag heus wel als een onthoudingsgelofte worden uitgelegd. Vrijwillige armoede? De verwoesting van Jeruzalem was geen keus geweest, zomin als de kerkscheuringen van de laatste eeuwen. Maar gegeven die armoede, kozen ze ervoor en maakten ze er wat van.

Profetisch en nazireeïsch

Dit brengt ons bij het derde bezwaar van ds Mudde. Dat namelijk de gemeente ook andere schapen kent die niet of nog niet door de nazireeërs gedachte zijn aangestoken. De gemeente is te zeer gemêleerd om een nazireeërs-gemeenschap te zijn. Dit feit moet worden toegestemd en is door mijzelf trouwens ook genoemd. Maar is het als bezwaar echt to the point?

Je kunt het ook inbrengen tegen het profetische als karakteristiek van de gemeente. Daar laat ook niet ieder zich hoofd voor hoofd in betrekken, terwijl dat toch van de zaak niets afdoet. Zo kan ook het nazireaat van enkelen een hele gemeente in vlam zetten. Enkelingen beginnen door woord en daad van onze kerkelijke nood een winstpunt te maken en anderen worden daardoor aangestoken en gaan het weer zien zitten. Zo werkte en werkt het toch?

De profeet Amos maakt ergens dit verwijt aan zijn volk: „Julie gaven de nazireeërs wijn te drinken en geboden de profeten: je moogt niet profeteren” (Amos 2 : 12). Tussen haakjes, hier zie je die twee, de nazireeër en de profeet, broederlijk naast elkaar staan, precies zoals ik het volgens de bewoording van mijn derde stelling bedoelde. Maar waarom zou het volk deze mensen hebben willen uitschakelen? Natuurlijk omdat zij hun invloed op het volk vreesden. Israël mocht van zijn leidlieden noch profetisch noch nazireeïsch zijn. Mijn enige bedoeling met het nazireeër-model is om de kerkelijke vreugde te bevorderen en een meer positieve beleving van ons kerk-zijn aan te kweken. Dat wij bij tijden eens heel die ellendige

staan van de Nederlands Gereformeerde kerken gekomen is (de veertiger en de zestiger jaren) kunnen vergeten en in plaats daarvan gewoon van het *bestaan* van onze kerken uitgaan en zeggen: Wel, dit zijn onze riemen, hoe kunnen we daarmee het best roeien? Of, ander beeld: We zijn als kerken wat geamputeerd en gehandicapt geraakt, maar zouden wij met onze krukken misschien op een bijzondere manier naar de Here Jezus kunnen verwijzen? Binnen het geheel van de ene, heilige, algemene, christelijke kerk. Het profetische alléén zorgt voor een over-ernst, in het nazireaat zoek ik naar de luchtige toon. Te lichtig, vreest ds Mudde. Misschien heeft hij gelijk, maar ik ben blij dat hij dat luchtige en onbekommerde heeft opgemerkt. Zoals ik hem trouwens ook dank voor zijn instemming met de diepste grondtoon van mijn verhaal.

Behoeftenbevrediging

Tenslotte nog een antwoord aan ds Waagmeester. Mijn kollega vreest dat in mijn denken over de kerk de bevrediging van de religieuze behoefte teveel voorop staat. Ik ben het met hem eens, voorop staan mogen die behoeften niet, maar dat ze een rol en ook wel een legitieme rol spelen, staat voor mij vast. Behalve immers dat verschillen tussen kerken samenhangen met de houding

die tegenover het profetische Woord wordt aangenomen, is het toch ook zo dat geen enkele kerk vandaag de gehele katholieke volheid vertegenwoordigt. Er is een pluriformiteit waartegen we nee moeten zeggen, want er is maar één evangelie. Dat nee zeg ik zelf bij voorbeeld in alle duidelijkheid tegen het vermengen van joods en christelijk geloof. En tegenover een verpolitiserings van ons geloof is het evenzeer op z'n plaats (om maar niet meer te noemen). Maar er is na twintig eeuwen kerkgeschiedenis ook een onvermijdelijke pluraliteit waar je veel lakonischer tegenover kunt staan. Die hangt samen met karakter, aanleg, landsaard, eigen traditie enzovoorts. En ook met het feit dat vanaf de grote Reformatie scheidingen naast winst ook altijd verlies hebben betekend. Deze en nog andere factoren zorgen ervoor dat iedere kerk, ook de onze, bepaalde legitieme behoeften bij de mensen onbevredigd laat. Er is geen kerk meer die alles in huis heeft. Dat verplicht ons om goed te luisteren naar mensen die zich bij ons wat verkommerd voelen en met hen mee te denken hoe dat te verhelpen zou zijn. Wij zijn de enige niet en hebben de waarheid noch de volheid in pacht. Toch mogen we er zijn en hebben we zelfs een heel eigen missie temidden van de andere kerken en gemeenschappen.

Goed nieuws voor de catechisaties

Het is langzamerhand gewoonte geworden om midden in de zomer aandacht te vragen voor de catechisaties. Dat heeft zijn reden. De zomer is de tijd om het programma voor het komende seizoen te maken.

Dat kan een hele puzzel zijn. Vooral voor de predikanten die zelf hun eigen catechisatiemateriaal samenstellen is dat elk jaar weer een hele klus. Niet alleen het maken van de lessen, maar ook de keuze van de stof. Hoe krijg je in het beperkte aantal jaren dat je de jongelui op catechisatie hebt, de stof zó aangeboden dat ze aan het eind van de rit de belangrijkste gedeelten uit de gereformeerde geloofsleer toch gehad hebben?

We kennen allemaal wel, verhalen van catechisanten over dominees die jaar op jaar met zondag I van de catechismus begonnen, maar die zelden aan de dankbaarheid toekwamen. De verhalen zullen wel wat overdreven zijn, maar bij wisseling van predikant of bij veranderde opzet van de catechese, kan het gemakkelijk gebeuren dat een deel van de leer tussen wal en schip terecht komt.

Om in die leemte te voorzien hebben enkele Chr. Geref. en Ned. Geref. broeders een catechisatie-methode opgezet onder de verzamelnaam „Rondom de Bijbel”.

Een aantal jaren is nu aan deze methode gewerkt, met als resultaat dat nu zes deeltjes beschikbaar zijn.

Na de deeltjes over de Bijbel, het Oude Testament, het Onze Vader en de Kerkdienst, zijn nu ook de deeltjes over Kerkgeschiedenis en de Tien Geboden klaar. In de loop van het catechisatie-seizoen zal nog het deeltje over de Twaalf Artikelen verschijnen.

U kunt over deze nieuwe catechisatie-methode alle inlichtingen krijgen bij de uitgever Buijten en Schipperheijn in Amsterdam. De methode zal in zijn geheel bestaan uit twaalf deeltjes, waarvan er nu zeven gereed zijn.

Vier deeltjes voor de leeftijd van 12 en 13 jaar, vier voor 14 en 15 jaar, vier voor 16 jaar en ouder.

Een nieuwe catechisatie-methode invoeren doe je niet zo maar. Het is goed om met zorg een keuze te doen uit het vele materiaal dat voorhanden is.

Ik weet het, de methode Rondom de Bijbel is nog niet compleet, maar er is voldoende beschikbaar om de methode als geheel te beoordelen en deeltje voor deeltje te gaan invoeren.

Bij deze wil ik daartoe een krachtige aansporing doen.

J. Stuij, Kampen

Kinderen der eenzame

Ergens aan Loch Awe, in Argyll, staat een bijzonder mooi kerkgebouw. Het is door een meneer Campbell gebouwd, eigenhandig en uit eigen middelen bekostigd. Het heette bedoeld te zijn om zijn moeder de kerkgang naar Dalmally te besparen.

En dat niet alleen. Hij gebruikte diverse bouwstijlen in dat ene gebouw, wellicht om de tijdeloosheid van de kerk aan te duiden. Hij verzocht en verzamelde talloze relikwieën uit kloosters en oude kerkgebouwen, waarmee hij zijn bouwwerk versierde en een museum-achtig aanzien gaf. Zo ligt daar bijvoorbeeld – onder een marmeren sarcophaag met het beeld van de vroegere Schotse koning Robert de Bruce – een kleine schrijn, waarin een enkel botje van Robert wordt bewaard. Zo staan daar eeuwenoude erezetels, zo is er een heuse crypte onder de kerk gemetseld; zo is daar een nonnen-omgang binnen de kerk gemaakt, en een galerij, waarop ordeusters ongezien de dienst zouden kunnen bijwonen – dingen, die in deze protestantse omgeving irreëel zijn. En buiten, op de romaanse bogen, staan heuse waterspuwers hun werk te doen. Ja, elke venstertoog draagt een zinsnede over de lof des Heeren, uitgebracht door schepselen als de zon, de maan, sterren, water en storm. Zelfs een kloostertuin biedt gewijde verpozing.

De vrouwenvereniging, de Woman's Guild, gebruikt voor haar vergaderingen de nonnengalerij. Die kan vanaf het kerkplein met een speciale trap worden bereikt en de zusters doen daar naarstig haar werk; hand- en praatwerk voor de kerk.

Dit gebouw heeft de naam van Sint Conan meegekregen. Het is de Sint Conan's Kirk, die een van Columba's discipelen welke deze streek vroeger heeft bewerkt in ere houdt. In deze Conan's Kirk heeft wijlen Campbell zich tijdens de laatste eeuwwisseling volkomen gewijd aan zijn levenswerk: een monument op te richten ter ere van God en ter nagedachtenis van he himself.

Daartoe versierde Campbell de erebanken met prachtig houtsnijwerk in gotische stijl. Ook de preekstoel is knap handwerk, vol symboliek. Het doopvont bestaat uit een bark, een antiek scheepje als waarmee Columba en zijn mannen destijds uit Ierland naar het Schotse eilandje Iona zeilden. In elke notabelenbank is een wapen gebeiteld, verwant aan de Campbell's, en herinnerend aan de oude clans van deze streek.

Is dit alles dus het werk van een enkele kunstenaar – uiteraard geholpen door een groep arbeiders – er is één onderdeel, dat door vrouwenhanden werd vervaardigd. Aan de westzijde is een prachtig rond raam van gebrandschilderd glas aangebracht, dat uit tientallen kinder- of engelenkopjes is samengesteld. Dit raam, een zogenaamd roosvenster, werd ontworpen en gemaakt door Campbell's zuster Helen, een ongehuwde vrouw die een prachtig huis aan Loch Awe bewoonde.

—o—

Op een dag dat we dit interessante kerkgebouw weer eens bezochten, liep de kosteres binnen. Ze woonde toen nog in een archaisch bijgebouwtje, in dezelfde stijlen opgetrokken – onze dorpelwachteres. Een ongehuwde dame, die het nieuwe testament in het Grieks kon lezen. Een ferme persoonlijkheid. Alleen al haar alomtegenwoordigheid maakte dat de bezoekers in deze steeds openstaande ruimte zich correct gedroegen. Of ze nu onze auto had herkend, dan wel of ze even de bezoekers wilde aanzien – ze kwam binnen. Maakte een praatje.

Vindt u dit gebouw nog altijd even interessant?

Ja, dat deden wij.

Maar u bent hier vaak genoeg geweest om te zeggen, wat u nu het mooiste vindt.

Misschien wel, ja.

Nu, zeg eens, wat vindt u het mooiste van dit gebouw?

Ons antwoord: het roosvenster, verbaasde haar. Ze wilde het naadje van de kous weten. Wat betekent dat ene gebrandschilderde raam voor u – naast al die talloze schoonheden en antikwiteiten?

Toen hebben we haar uitgelegd, waarom we dit ene venster van de ongehuwde Helen Campbell zo waarderen. Alle onderdelen van het kerkgebouw waren typisch mannenwerk: pilaren, trappen, balken, torens, galerijen, kloostergang en waterspuwers. Maar dit venster vertoonde een zacht palet, lieflijke beelden van engelen of kinderen, en het bracht een vrouwelijk cachet aan dit krachtige bouwwerk. Daarom deed het ons denken aan Jesaja, die profeteerde dat „de kinderen der eenzame meer zullen zijn dan die van de gehuwde”. Kijk eens aan, zo besloten wij, die ongehuwde vrouw beeldt met haar grote kinderschaar de toekomst van een hersteld Israël uit en stelt alle gehuwde moeders in de schaduw.

—o—

Ai, dat kwam helemaal verkeerd aan. Ze schrok ervan, scheen haar rok wat nauwer aan te sluiten. Hoe bedoelt u dat? vroeg ze kleurend.

Zoals Jesaja dat bedoelde: dat de toekomst veel rijker zal zijn, dan we ons met onze ervaringen kunnen voorstellen.

Maar zegt u dat in de bijbel staat: dat een ongehuwde vrouw meer kinderen kan hebben dan een gehuwde?

Ja, dat bedoelen wij, want zo staat het bij Jesaja.

Zeiden we niet, dat ze het nieuwe testament in het Grieks las, dus waarschijnlijk wel kende? Daarom wilden we het haar niet al te kwalijk nemen, als ze de oudtestamentische profeet Jesaja onvoldoende kende. Behalve dan... dat Paulus in het nieuwe testament de tekst aanhaalde voor de Kelten van zijn tijd. Niettemin, het citaat kwam haar hoogst onwaarschijnlijk voor. Totdat – als in een toneelstuk – te rechter tijd de oude dominee MacGilp binnentrad, zijn pijp eerbiedig uit de tandeloze mond nemend.

Ha, reverend John, schoot ze hem aan. Deze gentleman hier beweert, dat Jesaja iets heeft gezegd over ongehuwde vrouwen met meer kinderen dan gehuwde. Weet jij daar iets van af?

Hoe komen jullie aan dat onderwerp? vroeg John, die van alteratie zijn pijp weer in de mond nam. En wij vertelden van ons inzicht over het medaillonraam van de ongehuwde Helen Campbell, die tientallen kinderkopjes aan de kerk had geschonken.

Ds MacGilp keek van de een naar de ander. Het onderwerp was gênant, dacht hij. Ongehuwde moeders zijn toch al een heet hangijzer, maar een grapje in de kerk over zulke fenomenen lijkt wel helemaal ongepast. Toch wilde hij ons niet afvallen, en tegelijk de geleerde kosteres steunen.

—o—

Ik geloof niet, zo besloot hij, dat u goed gelezen hebt. Zo iets staat niet in de bijbel en zeker niet bij de profeet Jesaja.

Toen hebben wij ons laatste argument op tafel gelegd. Tenslotte moesten ook wij ons figuur redden. Als de kosteres. Als de predikant.

We zeiden het volgende. U hebt, ds MacGilp, de laatste jaren tot twee maal toe van de kansel in Dalmally Jesaja 53 voorgelezen. Eigenlijk niet voorgelezen maar voorgedragen – want u bleek het zonder het Boek ook wel te kennen. Dat was heel knap en daarom het onthouden waard. Maar als u na het laatste vers van hoofdstuk 53 nu eens het eerstvolgende vers bekeek, zult u begrijpen wat wij bedoelen. En ook Paulus heeft hoofdstuk 54 goed gelezen, want hij citeerde dit vers aan de Galaten. Compliment van ons, bijbellezers.

Zo zijn we uiteengegaan. De verhouding was allerm minst geschonden en reken maar dat de predikant en de kosteres Jesaja hebben nagepluisd. En laten we hopen: ook hebben begrepen welke toekomst ons wacht. In deze bedeling of een volgende.

Enkele opmerkingen over het begrip „heerlijkheid” in het Nieuwe Testament (2)

6. Via de laatstgenoemde parallellen zijn we gestoten op een begrip dat een belangrijke component blijkt te zijn in het begrip „heerlijkheid”, t.w. het begrip „macht”. Dat is begrijpelijk: de majesteit van een vorst impliceert macht.

Om te laten zien, hoezeer deze twee begrippen op elkaar betrokken zijn wijs ik allereerst op de verbinding „met veel *macht en heerlijkheid*” in de tekening van de verschijning van den Zoon des mensen in Mt. 24, 30. (3) In omgekeerde volgorde komen we dezelfde verbinding tegen in Opb. 15, 8 en 19, 1.

Ik zou verder de aandacht willen vestigen op een opmerkelijke parallel: in Rm. 6, 4 zegt Paulus, dat Christus is opgewekt „door de heerlijkheid (of: majesteit) des Vaders”, terwijl het in I Cor. 6, 14 heet: „God heeft niet alleen den Here opgewekt, maar zal ook ons opwekken door zijn *kracht*”. Voor het opwekken van doden is nl. goddelijke kracht nodig. Jezus zegt dan ook tegen de Sadduceeën, die beweren dat er geen opstanding is: „gij kent niet de *kracht Gods*” (Mt. 22, 29). En in 2 Cor. 13, 4 wordt van Christus gezegd: „Hij leeft dank zij de *kracht Gods*”.

Het is met name de evangelist Johannes die het begrip „kracht” uitdrukt door het woord „heerlijkheid”. Zo zegt in Joh. 11, 40 Jezus tegen Maria bij het graf van Lazarus: „Heb Ik u niet gezegd, dat gij wanneer gij gelooft, de heerlijkheid Gods zult zien?” (Dat zal een verwijzing zijn naar het woord aan Maria’s adres in v. 23). En als Johannes het eerste teken van Christus’ macht over de schepping – dat in Kana – heeft beschreven, stelt hij vast: „Dit heeft Jezus gedaan als begin van zijn tekenen... en Hij heeft zijn heerlijkheid geopenbaard” (Joh. 2, 11). Zulke wonderen waarin Gods *macht* aan het licht komt zou Lucas eerder uitdrukken met het woord „dynamis” (= *macht*), b.v. Luc. 19, 37; Hd. 19, 11. Maar Johannes heeft voor dit bijzondere aspect van Gods majesteit ‘macht’ niet een apart woord gekozen, maar zich voor het uitdrukken ervan beholpen met het ‘alomvattende’ woord „heerlijkheid”. Wellicht hangt dat samen met het semietisch milieu waarin hij is opgegroeid. Hoe dit ook zij, het feit ligt er – ik heb er,

meen ik, al eens eerder de aandacht op gevestigd – dat we in het evangelie van Johannes het woord „dynamis” tevergeefs zoeken, terwijl het in de andere evangeliën resp. 12, 10 en 15 maal voorkomt. (4)

7. Intussen, al gebruikt Lucas voor de wonderen waarin Gods macht blijkt op bovengenoemde plaatsen het woord ‘dynamis’, toch kiest hij elders eenmaal een verzelfstandigd bijvoeglijk naamwoord dat van ‘doxa’ is afgeleid („endoxos”, d.i. heerlijk) om zulke machtige daden aan te duiden (Luc. 13, 17).

En daarmee stoten we dan op een opmerkelijk verschijnsel, dat even onze aandacht mag hebben.

Dit op het zelfstandig naamwoord „doxa” (heerlijkheid) corresponderende bijvoeglijk naamwoord „endoxos” (heerlijk) komen we in het NT slechts vier maal tegen, en wel nog éénmaal bij Lucas (7, 25): „zij die in heerlijkheid kleding en weelde verkeren”, waarbij onze gedachten als vanzelf teruggaan naar een eerder genoemde tekst, t.w. Mt. 6, 29 (zie boven onder 3), en tweemaal bij Paulus, nl. in I Cor. 4, 10 („in aanzien” NGB) en in Ef. 5, 27 („stralend” NGB). Ik noteer maar aanstonds, dat het op deze laatste twee plaatsen (bij Paulus dus) praedicatief is gebruikt. (5). Attributief komt het woord alleen dus voor in Luc. 7, 25.

Dat is veel minder vaak dan de grote frequentie van het zelfstandig naamwoord „doxa” ons zou doen verwachten. Wat is hier aan de hand?

Wel, het Grieks kent de mogelijkheid een bijvoeglijk naamwoord te vervangen door de tweede naamval van het corresponderende zelfstandig naamwoord. En met name schrijvers die hebraïstisch zijn beïnvloed maken van die mogelijkheid overvloedig gebruik. Om een duidelijk voorbeeld te noemen: in de NBG lezen we in Opb. 13, 3: „...en *zijn dodelijke wond* genas”. Maar in het Grieks staat hier letterlijk: „de *wond van de dood van hem*”. Nu, diezelfde omschrijving komen we ook herhaaldelijk tegen, waar het gaat om het begrip „heerlijk”: men drukt het uit

door „der (of: van de) heerlijkheid”. We kwamen boven (onder 1, eerste alinea) al een aantal gevallen van zo’n kwalificerende, karakteriserende tweede naamval tegen: „de God der heerlijkheid”, „de Vader der heerlijkheid”, „de Heer der heerlijkheid”. Men kan daar aanstonds aan toevoegen „de cherubs der heerlijkheid”, Hebr. 9, 5.

Een aardig voorbeeld van afwisselend gebruik van beide uitdrucks mogelijkheden vinden we in 2 Thess. 2, waar dezelfde figuur die in v. 3 „de mens der wetteloosheid” wordt genoemd, in v. 8 wordt aangeduid als „de wetteloze (mens)”.

Wij kennen trouwens in het Nederlands deze uitdruckswijze ook: „een man van gewicht” (= een gewichtig man), „een parel van waarde” (= een waardevolle parel).

Nu zien we echter bij dit verschijnsel een complicatie optreden. Ik ga gemakshalve maar even uit van het pas genoemde Opb. 13, 3, waar in het Grieks staat: „de wond van de dood van hem”. Men ziet, dat hier het – wat wij wel noemen ‘regerend’ – zelfstandig naamwoord „wond” gevolgd wordt door twee tweede naamvallen, twee ‘van’-verbanden, t.w. „van de dood” en „van hem”. Hoe zit het nu met de onderlinge afhankelijkheidsverhouding tussen die drie elementen? Toegespijst op het eigenlijke probleem: moet ik „van hem” laten afhangen van „dood” of van „wond”?

Dan moeten we vaststellen, dat de ‘bezitter-aanduiding’ („van hem”) formeel te betrekken is op „dood”, niet op „wond”. Dat blijkt niet alleen als men vergelijkbare oudtestamentische gevallen in het Hebreeuws ontleedt (b.v. Ps. 132, 8 „de ark uwer sterkte”), maar is ook uit het NT duidelijk te maken aan de hand van teksten waar in plaats van zo’n ‘bezitter-aanduiding’ een aanwijzend voornaamwoord is gebezigd. Zo staat b.v. in Hd. 5, 20 „de woorden van *dit leven*”. De grammaticale vorm van het aanwijzend voornaamwoord wijst hier uit, dat het bij „leven” hoort, niet bij „woorden”. precies zo liggen de zaken in Hd. 13, 26 „het woord van *deze redding*”.

Bedoeld is dus in Openb. 13, 3 zoiets als „de wond die tot *zijn dood* had moeten leiden” (of: „die *zijn dood* scheen te zullen betekenen”); in Hd. 5, 20 „de woorden die *dit leven* behelzen” (het leven nl., dat in Jezus Christus is verschenen); en in 13, 26 „het woord dat *deze redding*” verkondigt (t.w. de red-

5a) Overigens wordt op een plaats als deze duidelijk, dat men toch wel eens iets verliest bij zo’n omzetting. Door de expresse toevoeging „dit” wordt nl. het *leven* waarop hier gedoeld wordt impliciet in tegenstelling tot een ander leven gesteld. Het leven dat wij hebben in *den Zoon van God* (1 Joh. 5, 11) wordt geplaatst tegenover het leven dat de ongelovige Joden buiten Jezus om in *de wet van Mozes* menen te vinden (Joh. 5, 39). Hier zal – zoals overigens dikwijls – een verklaring de vertaling moeten aanvullen.

3) Zo is in Mc. 8, 38 in de *luister* van God, waarin Christus deelt, ook begrepen het *machtsvertoon*. Dat suggereren de woorden „vergezeld van de heilige engelen”; vgl. 2 Thess. 1, 7 „met zijn *machtsengelen*”.

4) Ik ontleen deze gegevens aan R. Morgenthau, *Statistik des neutestamentlichen Wortschatzes*, Zürich/Frankfurt am Main 1958.

5) Als ik zeg „een groot huis”, is het bijvoeglijk naamwoord ‘groot’ attributief gebruikt. Zeg ik „het huis is groot” of „ik vind het huis groot”, dan is het praedicatief gebezigd.

ding die Jezus heeft gebracht, vgl. v. 23!).

Toch kan men er m.i. weinig bezwaar tegen aantekenen, wanneer de NBG-vertalers hier een zg. enallage toepassen en kiezen voor de weergave „*zijn dodelijke wond*” (Opb. 13, 3) en „*deze heilsboodschap*” (Hd. 13, 26). Anders zou men in vele gevallen tot een omschrijving zijn toevlucht moeten nemen, want de letterlijke weergave („de wond van zijn dood” en „het woord van deze redding”) klinkt voor nederlandse oren zeer onnatuurlijk, en zou misschien zelfs nauwelijks begrepen worden. Zeker als men beide begrippen waarom het gaat, in één samenstelling weet onder te brengen (b.v. „heilsboodschap”) is de ingreep die men zo bij het vertalen pleegt miniem. En het is jammer, dat de NBG-vertalers op dit punt niet consequenter zijn te werk gegaan. Zo is b.v. in Rom. 7, 24 „het lichaam dezes doods” blijven staan, waar de vertaling „dit doodsbestaan” toch bepaald de voorkeur zou verdienen. Ik noem verder Hebr. 1, 3 „het woord zijner kracht” i.p.v. „zijn machtswoord”. Halfslachtig is de weergave van Hd. 5, 20: „deze woorden des levens”. Wel is het aanwijzend voornaamwoord verplaatst van 'leven' naar 'woorden', maar de oude tweede naamval „des levens” is gehandhaafd. Waarom dan niet liever vertaald „deze levenswoorden”? 5a.

Helaas lukt het niet altijd beide begrippen in één woord te vatten. Zo kennen wij – om op Opb. 13, 3 terug te komen – in onze taal wel het woord 'doodsteek', maar niet de samenstelling 'doodswond'. En hier biedt dan de vervanging van 'des doods' door 'dodelijk' uitkomst. (Ook in Hd. 5, 20 zou men met de vertaling „deze levende woorden” niet zover bezijden de waarheid zitten, gelet op Hd. 7, 38. Men vergelijk ook plaatsen als Opb. 21, 6; 22, 1.17 met teksten als Jh. 4, 10; 7, 38).

Terug naar ons uitgangspunt. Ik zei, dat het bijvoeglijk naamwoord „heerlijk” in het NT sporadisch voorkomt, maar dat dit zal samenhangen met het feit, dat de nieuwtestamentische schrijvers veelvuldig gebruik maken van de kwalificatie „der heerlijkheid”. En dat juist hier zich nogal eens de complicatie voordoet, dat dit woord „heerlijkheid” in zo'n verbinding nader bepaald is door een 'beziiteraanduiding'. Boven (onder 5) noemde ik al Mt. 19, 28 en 25, 31, waar sprake is van „de troon *zijner heerlijkheid*”. Verder wijs ik op: Rom. 8, 21 „de vrijheid van de heerlijkheid *der kinderen Gods*”; Col. 1, 11 „naar de macht *zijner heerlijkheid*”; 2 Cor. 4, 4 „het evangelie der heerlijkheid *van Christus*”; 1 Tim. 1, 11 „in overeenstemming met het evangelie der heerlijkheid *van den zaligen God*”; Tit. 2, 13 „de verschijning der heerlijkheid *van onze groten God en Heiland, Jezus Christus*”; Fil. 3, 21 „gelijkvormig aan

het lichaam *zijner heerlijkheid*” („zijn verheerlijkt lichaam” NBG). De vraag is nu: hoe lossen we het probleem waarvoor deze complicatie ons bij het vertalen stelt, t.a.v. dit woord („heerlijkheid”) op?

Ik kan er in komen, als men met de vertaling „heerlijk” hier nog iets meer denkt te verliezen dan bij andere begrippen waar men een tweede naamval van het zelfstandig naamwoord vervangt door het corresponderend bijvoeglijk naamwoord. „Heerlijk” is nl. in ons *dagelijks* spraakgebruik sterk afgezwakt. Voor ons is „heerlijk” vaak niet meer dan „fijn” (b.v. „een heerlijke vakantie”) of „lekker” (b.v. „heerlijke bonbons”). En met een zo verstaan 'heerlijk' blijven we inderdaad ver beneden de 'lading' van de heerlijkheid die in genoemde teksten aan de orde is. Het gaat in Fil. 3, 21 om het lichaam waarmee Christus *door de hoge kracht van God* opstond uit het graf. En in Tit. 2, 13 om zijn verschijning *als koning* met al de luister die bij dat koningschap hoort. En zo spreekt Rom. 8, 21 van onze vrijheid zoals die voortvloeit uit *onze hoge rang* van kinderen Gods.

Toch moet ik er eerlijkheidshalve aan toevoegen: ik vrees, dat ook in ons *christelijk* spraakgebruik het begrip 'heerlijkheid' iets aan schriftuurlijke kracht heeft ingeboet. Het woord speelt met name een rol in overlijdensadvertenties: „opgenomen in heerlijkheid” lezen we daar van overleden gelovigen. Ik laat nu rusten de vraag die ds Telder – terecht! – aansneet, of dat nu aanstands na het sterven al geldt. Wat ik meen te kunnen vaststellen is, dat men in deze aan Ps. 73, 24 ontleende formule met name wil uitdrukken, dat de gestorvene ontheven is aan de pijn en de moeite van dit aardse bestaan en binnengeleid in „de lieflijkheeden van 't zalig hemelleven”, om een uitdrukking uit de oude berijming van Ps. 16, 11 te gebruiken. M.a.w. ik heb de indruk, dat *het genieten van de zoetheit van een bovenaards bestaan* hier de voorstelling van de 'heerlijkheid' waarvan men spreekt, beheerst. Wat toch – vergeef me – ten naaste bij neerkomt op een sublimering (een vergeestelijking) van een genot als dat van bonbons en vakantie. Terwijl het *bijbelse* begrip 'heerlijkheid' veel meer *de kracht en luister van het koningschap* in zich bergt!

Welnu, het zou wellicht aanbeveling verdienen die dominante element in de vertaling van de teksten die ik zojuist op een rijtje zette duidelijk te honoreren. Voor de beide uit Mt. aangehaalde plaatsen kan men dan goed uit de voeten met de weergave „zijn koningstroon”. In andere gevallen kan een 'in'-verbinding uitkomst bieden. Zo zou ik in Fil. 3, 21 willen vertalen: „ons bestaan in vernedering” en „zijn leven in luister”; en in Tit. 2, 13 „uitziend naar de zaligheid waarop we hopen en

naar de „*verschijning in luister* van den groten God” (5b).

Voor andere plaatsen zou ik voor mij toch maar kiezen voor een omschrijving. Al valt die wat breder uit, men doet zó wellicht het minst te kort aan de bedoeling van den Geest. Ik noem: Col. 1, 11 „overeenkomstig de macht die Hij als koning heeft”; 1 Tim. 1, 11 „het evangelie dat met het hoge gezag van den zaligen God is bekleed”; 2 Cor. 4, 4 „het evangelie waarin Christus' luister straalt”; Rom. 8, 21 „de vrijheid die behoort bij de hoge rang van Gods kinderen” (vgl. v. 15; Gal. 4, 21-31; ook nog Mt. 17, 26).

Nieuwe boeken

KENTERING is een bundel verhalen, geschreven door Anna Vali, van beroep psychiater en geboren in Boedapest. Ook in het boek komt nogal wat zielkunde aan de orde en in twee verhalen speelt Hongarije een belangrijke rol. Het zijn leerzame verhalen, maar dan in die zin dat ze ons laten zien hoe oppervlakkig het leven van veel mensen is en hoe bedenkelijk het met de moraal is gesteld. Als bezwaar tegen literatuur vanuit christelijke hoek wordt nogal eens gezegd dat het christelijke er meestal te dik op ligt. Maar ik had in dit boek wel graag wat meer christelijke overtuiging willen vinden en wat minder psychologie (want die ligt hier nu volgens mij weer te dik op). Toch, zoals gezegd, de verhalen zijn leerzaam. Wat zijn er een misverstanden tussen de mensen, wat is er weinig idealisme en hoe sterk wordt bij veel mensen het handelen bepaald door eigen belang. Neem nu het laatste verhaal van de bundel. Marijke beroemt zich erop een man aan de haak geslagen te hebben, terwijl ze helemaal niet van hem hield. Haar tante reageert verbijsterd: „Heb je hem dan alleen maar gebruikt? Die arme jongen. Vind je dat in de haak?” En dan zegt Marijke: „Kom, kom tante, ik ken je niet terug. Als jij nu ook gaat moraliseren... Terwijl ik altijd zo'n vertrouwen in je heb gehad.” Tante blijft dan in haar hart het gedrag van Marijke wel afkeuren, maar ze durft het niet meer te laten merken. Onder geen beding wil zij het vertrouwen van Marijke verspelen. Die jongen kent zij nauwelijks, terwijl Marijke de dochter in haar leven is. Zo gaat dat dus: als je gaat moraliseren, verlies je iemands vertrouwen!

Het verhaal Uurwerk past naar mijn smaak niet zo goed in deze bundel, het is ook het zwakste verhaal; het woord leerzaam is daarop niet van toepassing, maar verder kan ik met enige reserve dit boek wel aanbevelen. Jammer dat er niet even iemand bij gehaald is die goed Nederlands kent, dan hadden er minder fouten in gestaan.

Uitgever: Kok, Kampen. Prijs f19,90.

Kerknieuws

Preekconcent A. Boshuizen te Houten

In verband met een vertrek voor één jaar na de Verenigde Staten van Amerika zal br. A. Boshuizen, gedurende die periode niet in staat zijn preekverzoeken in te willigen. De periode is ingegaan op 17 augustus j.l.

Ned. Geref. Kerk van Kampen

Het scribaat der kerk berust bij: H. J. Doctor, Esdoornhof 251, 8266 GJ Kampen. Tel.: 05202-16790. Alle correspondentie voor de kerk dient aan dit adres te worden verzonden.

Ned. Geref. Kerk van Haarlem

De dienst waarin drs A. van der Dussen afscheid van de gemeente van Haarlem hoopt te nemen, is vastgesteld op zondag 4 september a.s. om 15.00 uur in de Bakkenesserkerk, Vrouwestraat 10 te Haarlem.

Ned. Geref. Kerk van Maastricht

Het adres van de nieuwe predikant, ds W. M. van der Vegt is: Koning Clovisstraat 63, 6226 AG Maastricht, tel. 043-623010. Verder zijn er de volgende wijzigingen: Scriba: ds W. M. van der Vegt (adres zie boven). Diaconie: J. A. Bakker, Kassteelstraat 8, 6247 EA Rijksholt, tel. 04408-1541.

N. G. J. C.

Het Ned. Geref. Jongeren Contact (N. G. J. C.) organiseert maandelijks op dinsdagavond rond de 20e van de maand een contactavond. Plaats van samenkomen: „Het Kruispunt”, 2e van der Helststraat 1a te Amsterdam. Deze avond is bedoeld voor werkende of studerende jongeren die in Amsterdam of omgeving wonen. Wij geven deze avond vorm d.m.v. lezingen of inleidingen over (actuele) onderwerpen, waarna met elkaar gesproken wordt over het betreffende onderwerp. Daarnaast is er tijdens deze avonden tijd om bij te praten. Wij komen voor de eerste keer in het nieuwe seizoen bij elkaar op 27 september.

Verdere informatie of toezending van een uitnodiging is te verkrijgen bij het contactadres: Saskia van Baal, Sint Willibrordusstraat 26-II, 1074 XM Amsterdam,

256 020-768938.

Beloofd is beloofd

Themadag over de ervaring van het geloof bij gelegenheid van 100 jaar Gereformeerd Jeugdwerk Nijkerk, 19 november 1988.

Wat is de waarde van het christelijk geloof? Deze vraag wordt in de praktijk niet beantwoord door de bespreking van de leer en van dogma's, maar door te kijken: wat heb je eraan? Ervaar je er iets bij?

In gereformeerde kring heeft de ervaring van het geloof niet altijd de grootste aandacht gehad. Maar daar komt verandering in. De intensieve ontmoeting met evangelische groeperingen, waar de nadruk juist wel op de ervaring ligt, zal hier niet vreemd aan zijn. En het zit ook in de lucht: bij heel veel dingen wordt niet gevraagd „is het waar of betrouwbaar?” maar „werkt het?”.

Nu hoort het bij de aard van het christelijk geloof, dat het leeft van Gods beloften. Hoe sluiten die beloften aan bij wat een gelovige in de praktijk ervaart?

De stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk ziet de viering van het 100-jarig bestaan van het landelijk gereformeerd jeugdwerk als een goede aanleiding om onder de titel „Beloofd is beloofd” aan het onderwerp geloof en ervaring aandacht te besteden.

De Stichting heeft daarbij niet de pretentie de voortzetting van het 100 jaar geleden begonnen landelijk jeugdwerk te zijn, maar ziet zich wel met dankbaarheid als een loot aan de stam van dit werk.

Spreekers op de themadag zijn: drs Arnold van Heusden, directeur van de Evangelische Alliantie en ds Willem Smouter, voorzitter van de stichting Nederlands Gereformeerd Jeugdwerk. 's Middags is er een forum, waaraan ook dhr. C. Huizinga uit Heerenveen zal deelnemen. Hij was gedurende vele jaren bestuurslid van de Ned. Bond van Gereformeerde Jongelingsverenigingen, de organisatie voor het landelijk jeugdwerk binnen de ongedeelde Vrijgemaakt Gereformeerde Kerken. Dit geldt ook voor de dagvoorzitter, de heer P. C. van Wijk uit Zaltbommel, die de eerste voorzitter was van het landelijk jeugdwerk binnen de Nederlands Gereformeerde Kerken.

Voor deze bijeenkomst worden zowel de jongeren zelf als alle andere geïnteresseerden uitgenodigd.

De bijeenkomst wordt ge-

houden in gebouw „De Schakel” te Nijkerk en duurt van 10.00 tot 16.00 uur. Deelname aan de themadag kost f40,-. Van schoolgaande, studerende of werkloze jongeren wordt de helft gevraagd. Bij deze prijs zijn een feestelijke lunch, koffie en thee en een informatiemap inbegrepen. Inschrijving voor deze dag is wenselijk, in verband met de lunch die geserveerd wordt en de informatiemap die van tevoren wordt rondgestuurd. Tot 1 november is inschrijving liefst schriftelijk, mogelijk bij D. van der Molen, Socratesstraat 58, 7323 PG Apeldoorn, tel. 055-664609.

Voor nadere inlichtingen: drs R. Venderbos, tel. 071-156072 en ds W. Smouter, tel. 070-997649.

Een tijd op Cyprus?

Welk echtpaar – we denken aan een (gehuwd) predikant – is genegen om het gemeubileerd bovenhuis van dr en mevr. J. S. Hielema te Larnaca, Cyprus te huren van 15 augustus-15 december. Voor bijzonderheden bel de heer B. Kappe (05124-1828).

U kunt de heer Kappe ook vragen of dr Hielema nog een dienst kan leiden 28 augustus en 4, 11, 18, 25 september a.s.

„Het recht om te wonen” in brochure-vorm verkrijgbaar

De causerie, die de heer C. Huizinga te Heerenveen op 28 maart 1987 tijdens de jaarvergadering van de persvereniging heeft uitgesproken, is in brochure-vorm verschenen.

De brochure „Het recht om te wonen (over de identiteit en de toekomst van onze kerken) kan worden verkregen door een bedrag, groot f5,-, over te maken op postrekening 404945 t.n.v. de Gereformeerde Persvereniging „Opbouw” te Leersum.

Voorts zijn bij de persvereniging nog in voorraad:

„Jeremia” bijbelstudie van Ds M. R. van de Berg f10,-
„Antroposofie” van drs P. J. van Kampen f3,50
De plaats van de vrouw in de gemeente van dr D. Holwerda, Ds G. Janssen, Rev. Don. A. Codling en drs H. de Jong f4,50

CATECHISATIEBOEKJES

BIJBEL EN BELIJDENIS door ds. J.H. Velema

- Deel 1 bestemd voor de jongste groep, volgt de gang van de heilsopenbaring en tracht enig inzicht te brengen in de hoofdzaken van de Bijbel Prijs f 6,00
Deel 2 bestemd voor de middengroep. O.a. wordt de Wet en het Onze Vader behandeld, alsmede kerken en sekten Prijs f 8,00
Deel 3 behandelt in 18 lessen het Doopsformulier Prijs f 5,05
Deel 4 behandelt in 22 lessen het Avondmaalsformulier Prijs f 6,80
Deel 5 Een Levend Lidmaat, is een behandeling voor hen die zich voorbereiden op het doen van openbare belijdenis Prijs f 8,00
Deel 6 behandelt het Huwelijksformulier in 19 lessen Prijs f 9,05

CATECHISMUS CATECHISATIE door ds. J.H. Velema

- Geen beter middel om de gereformeerde leer de jeugd eigen te maken dan het onderwijs uit de Catechismus zelf
Deel I (Zondag 21 t/m 24) Prijs f 9,55
Deel II (Zondag 25 t/m 52) Prijs f 11,75

ONS GELOOF door ds. J.H. Velema

- Behandelt de Algemene Geloofsbelijdenis en is geschikt voor kleine catechisaties of voor hen die van 'buiten' komen Prijs f 5,55

WEGWIJS door ds. J. van Amstel

- Lesboekje voor de jongste groep, bedoeld als voorbereiding op de boekjes Bijbel en Belijdenis van ds. J.H. Velema, met een alfabetische lijst van woorden en begrippen uit het leven van de kerk Prijs f 5,00

Tevens verkrijgbaar:

DE GROTE KERK VAN NAARDEN
in historisch perspectief

Formaat 19.5 x 27.5 cm 76 pagina's
waarvan 23 gewelfschilderingen (uniek) en
beide orgels in kleur - vele zwart/wit foto's

Prijs f 19,95

De prijzen zijn exclusief verzendkosten

Besteladres:

DRUKKERIJ NAARDEN

Postbus 5109, 1410 AC Naarden. Telefoon 02159 - 45208